

Autor: Jordi Pujol
IESE Business School, Universitat de Navarra
4 de gener de 2004

Europa i el seu paper en el món

Moltes gràcies per la seva cordial acollida i per les seves paraules.

Vostè ha començat dient que Europa estava descol·locada, i jo també ho pensava dir. Però davant del problema que tenim de quedar-nos tristos, i com a vacuna preventiva, els diré que de moment tenim un trumfo a favor nostre; que el món té necessitat d'Europa. Aquest és un actiu molt gros. Encara que les coses no vagin prou bé, i malgrat tot el que els explicaré, nosaltres tenim molts actius. I això, en un moment o altre, es notará.

Però si nosaltres, mentrestant, no hem fet els deures, quan se'ns necessiti tampoc no podrem respondre. Aquest és el tema. I és per això que a mi m'agrada, i possiblement m'excedeixo, de fer notar les falles per veure si som capaços de superar-les.

De totes maneres, els europeus, començant per mi mateix, no hem estat capaços, més enllà de la provocació, de la crítica, etc., de formular programes, i, sobretot, programes que siguin aplicables. I que, a més, trobin uns líders, o una classe política i social que ho lideri per aplicar-los. Però, és clar, això avui no els ho resoldré i, per això, ens quedem amb que d'Europa el món en té necessitat.

El Cancellier Schröder darrerament està fent el discurs de que "necessitem que Europa jugui un nou paper en el món". Però quin? Tampoc no ens ho diu. Quin altre paper està en condicions de jugar? Aleshores Schröder diu tres coses. El mes d'octubre, en aquella reunió que va copresidir amb el president Aznar va dir "Europa necessita posar molt l'accent en el desenvolupament industrial perquè ens estem quedant enrere". El Conseller de la primera potència industrial continental diu: "ens estem quedant enrere sobretot en allò que en podríem dir la indústria d'alta competitivitat, d'alta tecnologia". Poc abans, el 20 de setembre, el Cancellier Schröder, juntament amb el President Chirac i amb Tony Blair, havien dirigit una carta des de Berlín al President de la Comissió Prodi, dient-li: "No anem bé, Europa corre un perill de desindustrialització; Europa i la Unió Europea està duent a terme una política amb càrregues innecessàries per a la indústria. I, per tant, --diuen Chirac, Schröder i Blair-- "hem de mirar que la nostra política mediambiental i de protecció del consum no es faci de tal manera que representi posar en perill la competitivitat internacional europea". I, encara, hi tornen a insistir protestant contra uns requeriments i exigències de tipus protector que entenen que afecta greument la indústria química. La primera motivació de la carta és la indústria química. Però a la segona part de la carta ja parlen de la indústria en general. Tinguin present que tots tres són signataris del Protocol de Kyoto. I, per exemple, Blair, realment intenta dur a terme --potser més que els altres-- una política de lluita contra la contaminació, contra tots els problemes que teòricament poden contribuir --no ho sabem, però podria ser-- a l'escalfament de la Terra, etc. És una carta que fan tres dirigents que subscriuen el Protocol de Kyoto. Diuen: senyor Prodi, aneu amb compte.

La tercera cosa que diu Schröder, fa vuit o deu dies, i que ha desencadenat una gran discussió a Alemanya: “nosaltres a Alemanya necessitem, i el Govern Federal es proposa crear deu *Eliteuniversitäten*, universitats d'elit. Per què? Schröder diu que perquè les “nostres universitats –parla de les alemanyes-- i els nostres instituts tècnics no poden competir amb les bones universitats nord-americanes. El cert és que als Estats Units n'hi ha de bones i de dolentes. Però segons Schröder Alemanya no pot competir amb les bones.

Són tres crits d'alarma. Perquè cito Schröder? Primer, perquè Schröder és el Cancellier de la República Federal. Segon, perquè és socialista, i, per tant, em permet dir aquestes coses amb una certa impunitat. Perquè, és clar, si ara jo les digués segons què, encara que estic en un moment que ho puc dir gairebé tot, seria objecte de molta crítica per part de sectors polítics, també per sectors molt importants: acadèmics, intel·lectuals i periodístics. Per tant, sempre que es diuen aquestes coses s'ha de dir que ho diu Schröder, si és que ho diu. Però com que ho diu realment, ho puc dir amb més tranquil·litat. L'Schröder, a més, està aliat amb els verds i diu i escriu aquestes coses.

De totes maneres el crit d'alarma més rotund no és cap d'aquests. No és cap canceller, no és cap alemany, ni és cap socialista. Bé, qui ho ha dit d'una manera més rotunda és un professor d'aquesta casa, Pedro Nuño: “Podria ser, podria passar, que en el món d'aquí uns anys hi hagués una hegemonia nord-americana en el camp militar, en el camp tecnològic, en el camp financer, en el camp econòmic; que Àsia fós la fàbrica del món –que s'hi està convertint en bona part--, i que Europa fos un continent ple de vellets atesos per immigrants subsaharians o sud-americans que de passada els pagarien les pensions”. Això ho diu Nuño. I això sí que és un crit d'alarma. Podria ser. Jo crec que no serà. Però, vostè, Nuño, i jo, haurem de treballar molt per aixecar la moral.

Són coses per tenir en compte.

Ara bé, no tot és negatiu. Jo sempre poso exemples d'empreses europees que en la seva competència directa amb els nord-americans han guanyat. En un cert sentit es pot dir de l'Airbus, de la telefonia mòbil i d'una pila de coses. I a més, molt més important, la història d'Europa durant els últims cinquanta anys és una història d'èxit. Ens hem de situar a l'Europa dels anys 1945 al 1955, fins avui. Què ha passat? Que ha estat un èxit. Ningú no preveia que hi hauria la Unió Europea, ni que hi hauria l'Euro, ni que hi hauria una unitat de mercat, ni que hi hauria un Banc Central Europeu. Ningú s'ho pensava, però ha estat així.

O sigui, que políticament, econòmicament, i socialment el progrés d'Europa, tot això aconseguit per la Unió Europea, en coses tan importants com Schengen, com l'Euro, etc., és una gran història d'èxit. Hi ha un altre èxit que rebem amb grans recels, l'ampliació. Ja sé que no hauria desaparegut el teló d'acer sense els Estats Units, però de tota manera Europa hi ha contribuït molt, encara que hi hagués problemes. És un gran èxit de transcendència històrica.

Finalment una cosa que ara per ara s'ha de considerar com un fracàs però que en realitat podria no ser-ho ben bé --potser ho acabarà sent--, és el projecte de Constitució. Encara no ha estat aprovat i, per tant, no es pot dir que sigui ben bé un èxit. Però que Europa s'hagi plantejat a finals del segle XX i començaments del segle XXI la possibilitat de tenir una Constitució europea, això sol és un èxit. S'ha hagut de fer molt camí perquè Europa s'ho pogués plantejar.

Per tant, tot això són fets positius que val la pena tenir en compte per combatre qualsevol temptació de pessimisme.

Ara bé, l'actiu més important d'Europa no és cap d'aquests. N'hi ha un altre molt important: Nosaltres tenim el millor model social del món. Per això quan veig aquestes manifestacions que diuen "una altra Europa és possible" em pregunto, quina altra Europa és possible? Encara no m'ho ha explicat mai ningú. Perquè, és clar, el millor model social del món és el nostre. Fixin-se, nosaltres, Europa, la Unió Europea, combinem millor que ningú la creació de riquesa amb la distribució de riquesa, amb l'Estat del benestar, amb respecte dels Drets humans, amb respecte del Medi Ambient, amb un clima de tolerància en què no hi ha pena de mort, fins i tot amb més ajuts al Tercer Món que els Estats Units. I això és així. Tothom voldria tenir el nostre model.

I, si és així, com és que realment hi ha percepció de crisi? I no és una percepció capriciosa, perquè hi ha coses que òbviament no van bé. Jo diria que tenim tres àmbits en els quals es percep la crisi. Primer, en part és una realitat, la pèrdua de pes en el món. Segon, problemes interns europeus. I, tercer, un estat d'ànim marcat per la manca de lideratge, per una crisi de confiança i de il·lusió, amb problemes d'identitat, amb pors, amb moltes pors, i amb una crisi de valors important.

Però analitzem una mica aquests tres àmbits de crisi.

Pes en el món. Bé, per començar hem de sortir d'una base que és bona per a nosaltres però que no deixa de ser un repte al qual no donem la deguda resposta. Hi ha en el món unes perspectives molt grans de creixement econòmic. A la Xina és formidable. Fixin-se si n'és que només la industrialització de la Xina durant els últims set o vuit anys ha canviat totalment el mercat de nòlits mundial. Un dia em deia el president de la Hapag Lloyd: "nosaltres, els noviliencs fa cinc o sis anys estàvem a les últimes i ara, gràcies al comerç exterior de la Xina, que es basa en una indústria que importa i exporta, tots guanyem diners." Allò que diu Nueno: la fàbrica del món. Però és que en aquests moments l'Índia, un país que passa una mica desapercebut, naturalment amb totes les seves desigualtats, i ningú de nosaltres voldria tenir el model de societat de l'Índia, està fent un progrés econòmic molt important. I bé, qui diu la Xina i l'Índia, diu tot el sud-est asiàtic que ja fa temps que hi és: i Japó, Corea, etc.

A això hi contribueix el fenomen de la globalització. Perquè de globalitzacions n'hi ha hagut una pila en la història de la humanitat, i sempre han tingut coses bones i coses negatives. Però, en general, l'increment del comerç i de l'intercanvi, ha creat riquesa. Sempre hi ha hagut víctimes, naturalment, i això explica els moviments antiglobalització per a què no hi hagi víctimes. Ara una víctima és Àfrica. Ningú se n'ocupa; ningú se'n recorda. Però en conjunt la globalització és un motor formidable de creixement econòmic. Però n'hi ha d'altres. L'altre dia preguntava a un industrial català com li anaven les coses. I va dir que a la Xina molt bé.

La perspectiva en conjunt en el Món és positiva. Per exemple, totes les revolucions tecnològiques que en aquests moments s'estan produint van en aquesta línia. Les tecnologies de la informació i de la comunicació, la biotecnologia, sobretot la biotecnologia agrària, les nanotecnologies, etc. Els experts arriben a xifrar el que pot representar cadascun d'aquests sectors de cara a un increment del Producte Interior Brut Mundial. Són percentatges molt alts, tant que no m'atreveixo a dir-los perquè els trobo excessivament alts. Però segur que tot això, d'una manera gairebé inevitable,

està produint un canvi de signe positiu que lògicament ha de desembocar en un creixement econòmic mundial molt important.

Hi ha la màquina de tren dels Estats Units. Segons molts, el creixement americà – després ho haurem de matisar--, pot tenir unes bones perspectives a llarg termini i de durada. Tinguem present que tot i alguns petits entrebancs de fa poc temps, fa molts anys que els Estats Units estan portant una empenta econòmica formidable.

De tota manera, per ser prudents hauríem de dir que, i els especialistes diuen, que tot això pot tenir dos possibles escenaris diferents: un de bo i un de dolent, sempre condicionat pels Estats Units. Primer, un creixement fort i repartit --l'escenari bo--, en el que els països es posaran d'acord per a que hi hagi una estabilització de les monedes, de l'euro, del dòlar, del ien, etc., i a més un creixement repartit. Si el creixement és sostingut i prou important necessàriament serà així i repercutirà sobre Europa, sobre Àsia, etc.

Una altra possibilitat, és que hi hagi un crac del dòlar. Aquesta caiguda del dòlar ja fa molt de temps que dura i no s'acaba d'aturar, i ningú s'atreveix a dir ben bé quines són les conseqüències que pot arribar a tenir. Tampoc ningú s'atreveix a dir a partir de quin punt això pot convertir-se en un fet greu a nivell mundial. A nivell dels Estats Units i a nivell mundial. Però és una possibilitat que existeix. Existeix en teoria, si més no, la possibilitat que un bon dia els xinesos i els japonesos no inverteixin més en bons dels Estats Units. Els xinesos i els japonesos tenen la clau de l'economia americana. El dia que vinguin els bons americans que tenen, o simplement que deixin de comprar, perquè són ells els que realment compensen el gran dèficit americà, hi pot haver realment una crisi molt greu. El que passa és que ni als japonesos ni als xinesos els interessa això perquè els primers que rebrien fort amb una crisi americana important serien ells. I els europeus. Vull dir que és un sistema en el qual més o menys tothom hi troba el seu grau de satisfacció, avui per avui. Potser més i tot els xinesos que no pas els europeus, que efectivament la cotització de l'euro i del dòlar ens preocupa.

Però bé, segons alguns, podria arribar el crac del dòlar. Voldria dir que hi hauria hagut una bombolla en l'economia nord-americana, una crisi bancària, etc. Seria un desastre. Seria un desastre a Amèrica i, sobretot, un desastre a Europa, i un desastre al Japó. Perquè l'economia europea i l'economia japonesa, més que cap altra, necessiten estímuls exteriors. És evident. Aquesta és una perspectiva que hem d'analitzar.

Per tant, el pes d'Europa en el món està condicionat pel fet que estem en un món que va amunt. Però recordin el que diu Schröder, que no diu ben bé que ells no vagin bé, que la indústria alemanya no sigui potent, diu que necessita més desenvolupament per mantenir el seu nivell, per no quedar enrere. I això és veritat. No cal que ho digui Schröder. Els francesos, almenys quan no parlen oficialment, també ho diuen, i en general tothom admet que hi ha una insuficient empenta econòmica i tecnològica, i potser financera, d'Europa. Ja no parlem de la insuficiència o del greu dèficit militar europeu. Aquest és un altre tema. Però que finalment també és un problema. I finalment hi ha un dèficit de pes polític. No fa gaires dies, *Le Monde*, un diari no gens proamericana, analitzant aquestes coses, titulava el seu editorial d'aquesta manera: "Europa corre el risc de quedar al marge de la remuntada mundial". *Le Monde* estava d'acord amb el que els deia respecte del gran creixement mundial que es pot produir. Però amb el risc per Europa no estar en condicions d'aprofitar-se'n. O bé, segons un institut d'estudis francès: "L'Europe suivra modestement, tel un Gulliver empêtré et ficelé". També ens en beneficiem d'això però si no actuem d'una altra manera ens en

beneficiarem modestament com Gulliver, aquell gegant rígid i sense llibertat de moviments.

Bé, tot això és un risc de pèrdua de pes en el món des del punt de vista econòmic, des del punt de vista tecnològic. No els parlaré per ara del pes polític de política ni del pes militar, que ho deixo de banda, però sí d'una gran pèrdua de pes demogràfic: una baixa natalitat i un fort envelliment. L'únic continent que durant les properes dècades perdrà habitants en termes relatius i absoluts és Europa. Europa, comptant-hi Rússia. Nord-amèrica (Estats Units, Canadà) i Sud-amèrica, perdran pes en termes relatius encara que creixen per immigració i per pròpia natalitat. A Nord-amèrica no és veritat que creixen només per immigració. L'índex de fertilitat d'una dona americana, de mitjana, està lleugerament per sobre del 2, és a dir, per sobre de la línia de sostenibilitat, cosa que no passa a Europa, en absolut. Però, els nord-americans creixen, com també creixerà Sud-amèrica, en termes absoluts. Però en termes relatius perdran pes perquè l'increment asiàtic i l'increment africà es preveu que serà molt gran, malgrat la SIDA i malgrat tot. Però això no és greu. El que és greu és perdre pes absolut cosa que pot passar en 40 o 50 anys. Si Europa no ho compensa amb la immigració --que és la solució que molta gent hi veu-- i pot perdre tranquil·lament 70 o 80 milions d'habitants nets. I perdre habitants comporta envelliment. I l'envelliment comporta una gran pèrdua de dinamisme.

Aquest és un tema al qual jo em refereixo tot sovint amb un punt d'indignació, no perquè la gent tingui o no criatures, sinó per la frivolitat amb què la classe política europea, i no diguem la catalana, i el món intel·lectual català, i el món mediàtic català, ha tractat sempre aquestes qüestions. Si em permeten una expressió poc acadèmica, sempre s'ha fet conyeta amb això dient que no té importància, quan en realitat els països només són dues coses: territori i gent. Si hi ha territori i hi ha gent, aleshores es poden fer moltes coses. Però si no hi ha territori i no hi ha gent, o la gent és vella, la gent no és dinàmica, i aleshores no se'n poden fer gaires de coses. I nosaltres tenim aquest problema. Agafin una parella, un matrimoni, una família, que ja comença a ser gran. Entre 40 i 45 anys. En què pensen? "d'aquí a quinze anys, d'aquí a vint anys, una casa per a retirar-s'hi la jubilació..." I, aleshores, políticament, què els interessa? Les pensions. Ara imaginin que aquest matrimoni té una criatura. Sorpresa. Però a partir d'aquest moment aquest matrimoni canvia absolutament de mentalitat, no pensa més en la caseta que han de buscar per d'aquí a quinze o vint anys. Pensen en aquesta criatura que acaba de néixer, i en què farà d'aquí vint i vint-i-cinc anys. Per tant, nosaltres hem de començar a pensar en el que aquest país pot oferir a aquesta criatura d'aquí vint o vint-i-cinc anys, i no únicament el que ens pot oferir a nosaltres quan ens puguem retirar no sé on a pescar truites.

Bé, això passa en les societats. I aquest és un greu problema. Aquesta frivolitat que consisteix en proclamar què és importantíssima la sostenibilitat de les papallones i de les sargantanes, i no dir el mateix de les persones, no té sentit. La sostenibilitat de les papallones és una cosa que, -diuen alguns- Déu nos en guardi!, però la continuïtat de l'espècie en un cert sentit, o la continuïtat d'un país o d'una societat no és tant important. Inadmissible. Aquest és un tema que Europa, evidentment, té mal enfocat. Val a dir que en aquesta qüestió hi ha ajudat molt el canvi de la societat. No ha estat tampoc perquè sí. La societat ha canviat per a bé i ha introduït en aquest canvi positiu una sèrie de factors que fa que davant aquests temes tinguem una actitud diferent que fa cent anys. I millor que sigui així perquè, evidentment, l'actitud de fa cent anys tampoc no era una actitud bona. Però, en tot cas, totes aquestes coses que s'obtenen, i que són bones, (el treball de la dona, la tensió de la societat moderna, les exigències econòmiques i socials de tota mena) ho fan més difícil. Però això requeria una certa

reacció, no per seguir tenint sis o set fills cada família, sinó per evitar un procés d'envelliment. L'únic país que va reaccionar contra això des de l'any 1938 és França. I, posteriorment, hi han reaccionat en part també els països escandinaus. A França, l'any 1938, el govern del Front Popular va fer les primeres lleis de protecció de la família i de protecció de la natalitat. I després aquesta política va ser assumida per Pétain, però també pel Consell Nacional de la Resistència i pel general De Gaulle, i per la Quarta República, i per la Cinquena República, i per tothom, fins avui mateix que tots els governs de dretes i d'esquerreres ho han tingut com una cosa intocable. És l'únic país. I s'entén perquè els francesos d'ençà fa cent cinquanta anys tenen una obsessió i és que els alemanys són 80 milions i ells 40. Aquesta és l'obsessió. I això els ha portat a reaccionar. Però ha estat una reacció positiva. I els països escandinaus (Suècia, Finlàndia, etc.) també han tingut una reacció en aquest sentit.

I, a banda de tot això, també hem de tenir en compte que apart de tots els factors tècnics, de tots els factors sociològics, dels factors d'organització de la vida, d'altra banda molt positius com és, per exemple, tota l'emancipació de la dona, hi ha hagut un cert component ideològic en la disminució de la natalitat: la crítica sistemàtica de la família, un gran individualisme, i la idea, que és dominant a Europa, que l'única cosa important avui, des del punt de vista de la filosofia social, és la realització personal. Això que se'n diu el fenomen de la desvinculació, la desvinculació de tot el que no sigui l'interès personal. I això té una pila de conseqüències, una de les quals és aquesta.

Hi ha el segon camp en el qual es percep que hi ha una situació de crisi: els problemes interns que a vegades tenen el seu component extern. Primer, manca d'unitat interna d'Europa. No em refereixo tant a això que ja fa temps que es parla, de les dues o tres velocitats a Europa, que això segons com es fes no seria tan greu i potser es podria combinar. De fet, ja hi són dues velocitats a Europa, amb l'Euro i amb Schengen i amb altres coses. Em podria referir al bloqueig de la Constitució, que ja he dit que no deixa de ser, malgrat tot, un fet positiu el fet d'haver arribat on s'ha arribat. Hi ha, evidentment, un problema greu en la nostra relació amb els Estats Units que a més crea una divisió interna a Europa. I hi ha, òbviament, una certa manca de lideratge.

Val a dir que a Europa durant aquestes últimes dècades hi ha hagut un progrés molt important en un punt; Europa com a societat. És a dir, el grau d'unificació amb un cert punt d'homogeneïtzació, si vostès volen, de les societats europees durant tots aquests anys ha estat molt important. Els punts de contacte que hi ha entre la gent que viu en una ciutat danesa o en un poble danès i en una societat francesa o en un poble francès són ara molts més importants que no eren abans. I, a més, molt més a prop els danesos dels francesos, per exemple, o els danesos dels austríacs, o els danesos dels espanyols, que no pas dels nord-americans. O sigui, que des del punt de vista cultural, i des del punt de vista de societat, aquest procés d'unificació europea ha progressat molt. En canvi, al mateix temps que hi ha més Europa com a societat, no hi ha més Europa com a institució. És a dir, això no va acompanyat d'una voluntat dels danesos, que cada vegada més viuen com els francesos, per establir acords amb els francesos, amb els alemanys, amb els espanyols, o amb els grecs, per tal de renunciar, per exemple, a les seves pròpies institucions. Aquest és un fet. Això té aspectes positius, però a vegades és problemàtic.

Naturalment, a Europa, com a problemes interns, tenim tota una sèrie de problemes socials, estructurals que, a més, són la gran amenaça que la gent percep. El Cancellier Schröder no només està preocupat per les Universitats d'elit i per la indústria química, i perquè les mesures de la Unió Europea sobre medi ambient no siguin un fre important

del desenvolupament industrial, sinó que a més d'això està preocupat per les reformes socials de la sanitat, del mercat laboral, i de la reforma tributària. Això és el que el preocupa també. I si no es resol això, amb les *Elite universitâten* no en tindrà prou. I això la gent ho sap. O sigui, dit d'una altra manera. Nosaltres tenim un sistema que és més just i més car que cap altre en el món, i és millor. És més just i és més car. I, per tant, necessitem més productivitat. El problema és que nosaltres, que tenim un sistema millor, més just i més car que el nord-americà, no incrementem més la productivitat que els nord-americans sinó que la incrementem menys. Aquest és un gran repte. I això fins i tot d'una manera una mica confusa la gent ho sap. I en aquests moments aquesta és la preocupació que té la gent. I, per tant, totes les apel·lacions que es fan (entrar més a fons en el camp de les noves tecnologies, de la recerca, de la innovació) tenen la seva raó de ser.

Val a dir que en aquest tema de la competitivitat i de la productivitat alguns també busquen una altra explicació. Tornaré a parlar dels socialistes perquè així quedo una mica protegit. Solbes i Wolfgang Clement. Clement és el ministre o superministre d'Economia i Treball de Schröder, i diu que els alemanys treballen poc. Fins i tot ha arribat a proposar que se suprimeixin festes. Però Solbes ho diu d'una manera més rotunda. Solbes diu que els nord-americans són més competitius que nosaltres perquè "treballen més hores al dia, més dies a l'any, i més anys a la vida". Això ho diu Solbes, no jo, que quedi clar. Val la pena analitzar fins a quin punt és veritat.

I després, dins d'aquests problemes interns que ja els he esmentat, tenim un problema gran, al qual després em tornaré a referir, que és el de la immigració. No és només un problema europeu; també el tenen als Estats Units. I el té gairebé tothom. Aquest és un problema que forma part de la globalització. Aquests dies el *Corriere de la Sera* ha publicat quatre dies seguits quatre articles per explicar la immigració de l'Àfrica negra cap a Trípoli, cap a Líbia, cap a Tunísia, i que des d'allà miren de passar a Itàlia. I allà, en el Sàhara, mor més gent que a l'estret, perquè també la gent mor al desert. La gent va enfilada a camions i si un cau no el recull ningú. També hi ha màfies. També deixen abandonats camions allà sols. Tants drames com vulguin. Acaben de morir vint-i-dos albanesos de fred travessant l'Adriàtic per mirar d'arribar a Itàlia. Però és que a Àsia també n'hi ha. Els birmans emigren cap a Tailàndia, amb els mateixos sistemes i els mateixos problemes que aquí. I hi ha l'emigració sud-americana. L'altre dia a Guatemala em deien: "Miri, de molt, el primer ingrés de Guatemala són els ingressos dels guatemalencs que treballen als Estats Units". I l'altre dia llegia que a Mèxic el primer ingrés de Mèxic és el petroli, i després vénen els ingressos dels mexicans que viuen als Estats Units, i després, molt més enrere, ve el turisme, la indústria, etc.

Per tant, aquest és un tema que tenim a tot arreu. Però hi ha països que això ho controlen més que altres. En tot cas és un problema. També aquí hi ha hagut frivolitat. Fa tres anys, d'aquest tema no se'n podia parlar. Jo, que m'havia atrevit a parlar-ne en alguns articles i en una conferència que vaig fer a Madrid el mes de juny de 2001, ja em vaig sentir dir no sé què del racisme i no sé quantes coses. Ara ja s'ha acabat això. Ara ja no és així perquè tothom està espantat. I com que tothom està espantat, i, sobretot, està espantada la gent, també ho estan els polítics. I, per tant, d'això ja se'n pot parlar una mica més seriosament. Avui, en un article de *La Vanguardia* es parla de la inmigració sudamericana. No pot ser el que està passant a Barajas. I ara ja no és només a Barajas. Resulta que de venir quatre avions de l'Equador cada dia, d'ençà que demanen els visats en vénen quatre cada mes. Naturalment que això ens planteja un altre tema, que per cert, Europa s'hauria de plantejar d'una manera diferent de com ens ho plantegem. I és que si la gent ve de l'Equador és per alguna cosa, perquè allà

s'hi viu malament. I que les responsabilitats que tenim els països rics del món és ajudar-los més del que ho fem.

I bé, d'immigració n'hi haurà i no es pot tancar les portes amb pany i forrellat. Però de tota manera és un problema que s'ha d'enfocar d'una manera diferent de com s'ha enfocat fins ara amb tanta lleugeresa. En el Parlament de Catalunya, cada vegada que jo parlava d'això se m'aixecaven i deien que jo veia fantasmes per tot arreu. Em deien racista, em deien que jo era un home tancat, un home obtús, que això no era cap problema, que això era una gran oportunitat. També és veritat que la immigració és una oportunitat, i, a més, una necessitat. També és veritat. Però també és un problema. És un problema també per la gent que ve, perquè realment viu un drama molt seriós. Però, en tot cas, dins d'Europa això comença a plantejar problemes.

Parlaré del tercer àmbit en el qual hi ha una percepció de crisi: Allò que en dic l'estat d'ànim, que enllaça amb la immigració, i amb la demografia, i amb l'envelliment, i amb la no preocupació pel futur, i amb la por. És un continent poruc. Demanem seguretat, no seguretat antiterrorista, que aquesta la demanen els nord-americans i, potser, d'una manera exacerbada. Però ara parlo de por en un altre sentit. Por davant de si podrem mantenir el nostre Estat del benestar, por davant la immigració, por davant el canvi, por davant la ciència –i després us ho explicaré això de la ciència perquè d'entrada no s'entén massa--, por també perquè hi ha una crisi d'identitat. També aquí moltes vegades parlar de crisi d'identitat, jo que sóc nacionalista català, es veu com aquests de la ceba... "Escoltin, no som només els de la ceba els que estem preocupats per la identitat de Catalunya, que d'altra banda és un país que té prou fragilitats i prou dificultats i prou limitacions per haver-se de preocupar per la seva identitat".

Són els francesos que tenen crisi d'identitat. I no és només una crisi de la gent que s'hagi posat de manifest amb tot aquest tema del xador i del vel. Per resoldre aquest tema estan prenent unes mesures molt dràstiques, molt complicades. No es podrà portar xador, no es podrà portar vel. No es podrà portar el kepis dels jueus, no es podrà portar una creu. La mestra no podrà anar amb una creu de la Mare de Déu de Lourdes a l'escola. És clar, per prendre aquestes decisions que afecten els temes identitaris, perquè el xador és identitari, però la creueta que porta aquesta senyora també és un fet identitari important. Això no es podrà treure. O sigui que la cosa és seriosa i no sé com acabarà. Però no és només un problema de l'escola. Els francesos creien que s'havien integrat els fills i els néts de la gent que ha vingut d'Algèria i del Marroc, i no s'han integrat. Almenys n'hi ha molts que no. Estan molt preocupats. I, quan hi ha un partit de futbol entre França i Algèria, l'himne nacional francès és xiulat d'una manera massiva, no per gent que ve d'Algèria, sinó per gent els avis dels quals van venir d'Algèria. Aquí pot semblar que tot això no és important però ho és molt per als francesos, i per a tothom que tingui el cap sobre les espatlles. Jean Daniel, el director de *Le Nouvel Observateur*, d'esquerres, és clar –que sinó no m'atreveria a dir-ho-- em deia, i a més ho va escriure en un article a *Le Monde*: "quin és el problema de França? El de la identitat. I com que ens fallen els grans mecanismes integradors que havia tingut França, que segons ell eren *l'armée*, l'exèrcit, que ja no n'hi ha, *l'école*, l'escola, que segons ell està en crisi, *l'église*, l'església, que també està en crisi, i els sindicats, que també estan en crisi segons ell i que havien servit perquè tots aquells miners que venien de Polònia, d'Ucraïna, i d'Itàlia, etc., a través de la CGT, sindicat comunista, es feien francesos. I això ja no funciona. Això ho ha escrit Jean Daniel.

Johannes Rau, president de la República Federal Alemanya, està ara embolicat en una polèmica, també perquè imprudentment o bé perquè és sincerament un home d'una gran honestedat intel·lectual i un gran personatge –jo l'admiro molt-, es va atrevir

a parlar d'aquestes coses, i, aleshores, una mica com fan els francesos, va dir "fora tota la cosa religiosa de les escoles". Però és que el president del Bundestag, en Thierse, que també és socialdemòcrata, va dir: "però què diu aquest Rau? Això no pot ser, tot això forma part de la nostra identitat!" No cal parlar del que diuen els democratacristians, és clar. Però el que diu Thierse i, com a mínim, mig partit socialista alemany és que això no pot ser. Aquest és un gran tema. I això fa molt de mal a Alemanya, a Europa, i ens fa mal a tots.

Blair, cada cop que pot, fa un comunicat a la premsa dient quants estrangers ha expulsat. I, aleshores, en els Comuns hi ha una discussió perquè els conservadors li diuen que no és veritat que n'hagi expulsat tants, i ell contesta que sí, que és veritat. La gran preocupació de Tony Blair, l'esperança blanca del socialisme europeu, és com pot demostrar que expulsa molts estrangers. Allà el tema va diferent perquè allà els estrangers que expulsa són els que havien acceptat, i encara accepten ara, però ara cada vegada d'una manera més restrictiva, amb el que se'n diu el dret d'asil. Però això són milers i milers. Bé, escolti, està bé que ho faci Blair? Home, tothom té dret a viure. Però al que no tenim dret de tota manera és ser inconscients respecte de la problemàtica que totes aquestes qüestions representen.

Tot això són les pors. Aquesta n'és una.

Ja n'he parlat abans i no cal que insisteixi en les pors a les reformes socials. La gent té por. Però Schröder acaba de retallar el que tenien de prestacions sanitàries. I Raffarin acaba de retallar el que hi havia respecte a pensions i jubilacions. I els italians ho intenten però no ho acaben d'aconseguir. Els que ho han fet, i ho han fet molt bé, i amb acceptació social, --i per això nosaltres haurem de tornar a fer com fa trenta anys a fixar-nos com ho fa aquesta gent-- són els escandinaus. Els escandinaus han fet reformes socials d'una manera que ni ens n'hem assabentat. Només els especialistes de tant en tant, i els que no ho som però hi tenim una certa afecció ens hem assabentat d'alguna cosa que han fet els finlandesos, els danesos o els suecs. I ens hi hem de fixar perquè poder actuar d'aquesta manera amb acceptació de la gent i amb increment de la competitivitat i amb el manteniment i reforçament de la cohesió social i amb bona convivència, això *chapeau*, val la pena que ens hi fixem.

Però bé, la por és en molta gent. Hi ha més pors. Ara estic parlant de l'estat d'ànim com a fet negatiu. N'hi ha una de sorprenent que és la por per la recerca, sobretot en dos camps. Una por que es pot entendre és la biogenètica. És un tema molt delicat i tothom ha d'actuar amb una extrema prudència. Però n'hi ha una altra que no s'entén, la dels transgènics. Aquesta por no s'entén. Per què els transgènics fan tanta por a Europa? Per ideologia segurament. Perquè, és clar, jo recordo que una vegada al Parlament de Catalunya em van dir: "vostè ja ho vigila això dels transgènics?". I vaig dir que sí, que ho vigilava. "I com ho vigila?" i vaig dir que a Catalunya hi ha molts pocs transgènics però jo ho vigilo de la manera següent: he demanat a un company meu de quan estudiava medicina que em llegeixi les tres o quatre revistes mèdiques més importants del món, i, sobretot, el *Lancet*, i el *JAMA --el Journal of the American Medical Association--*, i mirés si algun dia diuen que a causa de prendre transgènics hi ha algú a qui li hagi sortit un gra, només un gra. I si a algú li ha sortit un gra per menjar blat de moro transgènic. Però no, a ningú li ha sortit cap gra per menjar transgènics. Avui, en *El Periódico*, hi ha un article explicant quants milions d'hectàrees de transgènics hi ha en el món, no a Europa, als Estats Units, al Canadà, a Austràlia, etc. És a dir, es pot estar contra els transgènics, nosaltres els europeus podríem estar contra els transgènics per mirar d'evitar l'avantatge tècnic que ens porten els americans, perquè nosaltres hem badat per la por, i això té unes conseqüències

econòmiques negatives per a la nostra agricultura i per a la nostra economia. Podem buscar qualsevol excusa. Podem dir que produeix càncer, que no en produeix. Però és mentida. És una mentida que ens fa mal perquè resulta que ens frena en el camp de la recerca. I abans he dit que un dels grans canvis tècnics que s'estan produint en el món, a part de les nanotecnologies, és precisament la biogenètica i, sobretot, la biogenètica agrària.

Això és ideologia pura i és manipulació. Perquè fixin-se bé, vint-i-quatre premis Nobel signen que això dels transgènics no fa cap mal a la salut. 3.200 científics, entre ells alguns catalans i alguns de Madrid, diuen que no fa cap mal. Vostès ho han llegit en algun lloc? Jo deia als francesos: "vostès ho han llegit en algun lloc? No. Vostès l'únic que han llegit cada dos per tres són les declaracions sobre els transgènics que fa José Bové. Això sí. Però el que diuen els premis Nobel, no." Per tant, aquí hi ha un fet fonamentalment ideològic. Hi ha una anècdota molt bonica que jo no he viscut directament però que suposo que és veritat, de Lula. Lula és una esperança per al món, perquè si això de Lula anés bé, seria important. Lula, en el seu programa electoral, deia que prohibiria els transgènics. I no va passar ni sis mesos que va autoritzar els transgènics. I, aleshores, la seva ministra, una ministra molt simpàtica i que té un gran prestigi, Marina Silva, de Medi Ambient, i que és una radical del medi ambient, el va anar a veure. I li va dir que no pot ser... que tu i jo som antitransgènics. I li respon: "mira noia, ara jo, com a President, m'ho he estudiat i s'ha de fer." I la noia es posa a plorar i és quan surt aquella frase que suposo que és veritat, i diu: "Marina, mira d'entendre-ho. Governar és una altra cosa." Per tant, transgènics endavant.

Bé, això jo ho analitzo des d'una altra perspectiva que és la por. Aquí hi ha moltes contradiccions. Els que van en contra dels transgènics van a favor, en canvi, de la biogenètica i de la clonació de no sé quantes coses. I això també algun dia ho haurem d'analitzar. Aquí, evidentment, es necessita una extrema prudència perquè tothom sap que en la biogenètica no controlem què passa. En fi, aquest és un tema que requeriria una conferència.

Segueixo endavant. Una filosofia molt individualista, això ja els ho he dit. No cal que hi insisteixi. El que passa és que tot això ens condueix a una certa manca d'il·lusió europea, de sentit del bé comú europeu, i ens condueix a que els motors morals i polítics de la Unió Europea vagin al ralenti. La Unió Europea i Europa van al ralenti. Perquè, és clar, quina excitació, en el sentit positiu de la paraula, produeix l'Estat del benestar? Evidentment, hi ha forats per cobrir; hi ha injustícies; hi ha gent apartada; hi ha gent desgraciada; hi ha moltes coses. Però, globalment parlant, qui es mobilitza si no és pel seu interès particular, pel concepte d'Estat del benestar. I quan ens mobilitzem ho fem perquè, si ens han donat 10, al cap d'uns anys en volem 12 o 13. Però no hi ha darrere, a part del més i més, una idea mobilitzadora. Coses tan importants com han pogut ser, per exemple, la derrota del comunisme, Europa l'ha paït molt ràpidament, se n'ha oblidat, i no ha assumit fins i tot les responsabilitats que això comporta. La derrota del comunisme obliga la Unió Europea a tenir una actitud positiva respecte dels països del centre i de l'est d'Europa. I això és una càrrega i ningú en vol de càrregues. Però això és un objectiu realment de dimensió històrica. Això val la pena de lluitar-hi. En això val la pena de gastar-se quatre quartos més. Però no. Fixin-se si és gran la cosa. En el moment que hem d'ampliar el mercat de la Unió Europea resulta que tots diem que s'ha de pagar menys per més, menys diners per més gent. Bé, naturalment, això a l'hora d'anar a prometre no sé quantes coses en aquesta campanya electoral que ve d'aquí quatre dies, ja ens va bé. Però des del punt de vista del que en podríem dir la missió històrica d'Europa --que sense aquesta imatge de visió històrica un país o un continent no fa feina en el món--, això no és positiu. És a

dir, què preocupa Alemanya en aquest moment? Que el pressupost europeu, en comptes de poder arribar a l'1,27 del PIB de tots els països de la Unió Europea quan érem quinze, ara que serem vint-i-cinc sigui només de l'1. Ja entenc que ells paguen molt i tenen problemes, però és evident que amb aquest plantejament Europa no exerceix una missió històrica. Què preocupa Espanya? Doncs a Espanya la preocupa que no li toqui ni un Euro, que en rep molts, i és lògic, i s'ha de defensar, però de fet té exactament la mateixa preocupació. I qui diu Espanya i diu Alemanya, diu el conjunt dels països europeus. I allò que en dèiem el bé comú europeu, allò que fa deu, quinze, vint anys, en una reunió amb homes com Helmut Smith o Helmut Kolh, com Giscard d'Estaing o Mitterrand, o com Felipe González o Lubbers o Delors, després de discutir molt les coses deien: "per tenir un acord global cal que nosaltres paguem un 0,1% més? Doncs paguem." Aquest era el llenguatge que avui no existeix. En absolut. Això ho explica molt bé és Manuel Marín que havia estat comissari espanyol a Brussel·les.

Bé, per tant, després de tot això ja veuen que efectivament nosaltres hem de mirar d'introduir una mica de revulsiu en tot això que no hi és. Fixin-se què ha passat: Les arrels d'Europa són no només cristianes però són cristianes. Però el que ha passat és molt greu pel que fa a si Europa és cristiana o no. Diuen no, no pot ser això. Uns altres que sí, que sí. Hi posen només la il·lustració i res més, i la tradició espiritual jueva i grega. Com tant insisteixen alguns en això del cristianisme es diu: no en parlem més, fora tot. Aleshores, tot el que està en la base d'Europa des d'un punt de vista moral i des d'un punt de vista intel·lectual, que són, entre altres coses, els jueus, els grecs, els romans, els cristians i la Il·lustració, tot desapareix. Perquè, com que hem de ser neutres en tot, tot desapareix. Quan es podia haver posat tot, perquè tot ha contribuït que Europa sigui el que és.

Bé, amb aquestes actituds ens anem quedant, de mica en mica, sense ressorts.

Malgrat això, hauríem de fer un gran esforç. És a dir, quines respostes positives podem donar a tot això que hem estat dient?. D'Europa n'hi ha necessitat. Nosaltres en tenim necessitat. Catalunya en té de necessitat. Jo deia a una sèrie de catalans que ara, amb motiu de la Constitució europea, que ens tracta malament: "d'acord, ja veurem què hem de fer, però no oblideu que nosaltres no podem prescindir d'Europa." Catalunya no pot prescindir d'Europa. Hi votem en contra? Bé, hi votem en contra. Però de tota manera trobem la manera de tornar-nos a ficar en tot això perquè nosaltres no podem prescindir d'Europa. Ni com a model social, ni com a arrels nostres. I el món tampoc perquè, per exemple, aquest model social que nosaltres tenim, que és el millor, no el podem fer malbé. No podem fer que quedi desacreditat perquè hi ha qui diu que tenim un model social molt bo, però ens estem quedant enrere en tot. Això és un fracàs. Perquè la concepció multilateral que tenim del món també és la bona. Avui en dia no s'imposa per la feblesa nostra, feblesa a causa de la nostra mandra, el nostre egoisme, la nostra manca de visió de futur. Però la concepció multilateral, és necessària. L'equilibri que nosaltres podem representar en el món, és absolutament necessari. Per tant, se'n té necessitat.

Jo crec que hauríem de mirar de tornar a la mentalitat inicial dels fundadors d'Europa. Per desgràcia o per sort ho tenim més difícil que ells. Com que hem tingut un *success history* ho tenim molt més difícil que ells. Ells tenien uns arguments molts bons per fer el que han fet. Primer, la Unió Europea havia de servir per dir no a les guerres civils europees. Això, fruit de l'èxit europeu, ja no és problema. Segon, havia de servir per resoldre el tema que representava la destrucció d'Europa, la destrucció física de l'economia europea, de cases, de carreteres, d'economia en general i de fàbriques, i de tot plegat. Havia de servir per lluitar contra la pobresa. S'havia de lluitar contra la

injustícia perquè ara l'Estat del benestar ho resol però en aquella època no n'hi havia. Quan l'anglès Beberidge va crear el National Health Service, les condicions del comú dels treballadors anglesos sobretot en qüestions sanitàries eren absolutament deplorables. I després hi havia una altra cosa que ajudava, a Schuman, a Adenauer i a Jean Monné: la Unió Soviètica. Tot això ara no ho tenim, afortunadament, gràcies al nostre èxit. No ens pot ajudar a tornar a donar una nova empenta. Ara, nosaltres, tenim la necessitat de la concepció multilateral, el nostre model social, l'equilibri que representem en el món, i l'equilibri que representem de cara a nosaltres mateixos, l'orgull que podem tenir de saber que el nostre sistema és el millor, i la seguretat que gairebé podem tenir que Nord-amèrica arribarà al límit de les seves possibilitats. Tots els imperis del món han arribat a topar amb les seves fronteres, amb els seus límits. Hi ha una paraula anglesa que ho explica molt, *over stretching*, que vol dir estirar més el braç que la màniga, perquè al cap i a la fi tots els imperis ho acaben fent. Potser els nordamericans no l'estiren des d'un punt de vista militar, però sí que l'estiren en alguns moments perquè hi ha coses que ells sols no poden fer. I això també es farà evident. I en aquell moment hi ha d'haver algú. Però, és clar, si Europa s'ajeu i segueix vivint tranquil·lament, gronxant-se a l'hamaca, quan ens demanin si podem donar un cop de mà no podrem perquè estem acostumats a passar moltes hores a l'hamaca i ja s'ho faran vostès. Nosaltres no tenim soldats, nosaltres no tenim diners, nosaltres no tenim tecnologia, i nosaltres sobretot no tenim voluntat. Per tant, vostès mateixos. Aleshores els nord-americans potser hauran d'anar a buscar aquest complement que necessitaran en una altra banda.

Bé, jo crec que en aquest concepte hi ha un discurs, el de Tony Blair. No perquè sigui socialista sinó perquè és nacionalista. La gent no s'ho pensa però és nacionalista, com tots els anglesos, és clar, i com tots els països seriosos. I per això diu: "Anglaterra no tornarà a ser mai més la primera potència del món. Però nosaltres podem ser un país que sigui referent per al món." I aquest és un discurs d'estil èpic, la nova *britishness*, que és el que en català diríem la nova catalanitat o la nova europeïtat, el nou ser britànic. D'una manera que nosaltres ens puguem sentir orgullosos passa perquè tinguem una societat justa, una societat lliure, on es respecti la gent, on hi hagi solidaritat i on hi hagi cohesió. I que a més siguem capaços d'exportar això.

Jo no sé si els anglesos estan aconseguint això o no. No ho sé, però de tota manera aquest és el camí que ells es proposaven: "no tornarem a ser el primer país del món, però podem ser un referent". Europa no tornarà a ser el primer imperi del món, el primer continent del món, la primera potència del món. No ho serem. Però, en canvi, sense nosaltres el món anirà molt coix.

És per això que, malgrat tot el que us he dit, crec que hem de predicar això perquè el dia que se'ns necessiti, el dia que el món ens necessiti, i de fet ara ja ens necessita i tindriem un paper a jugar, estem en disposició de fer-ho. Però ens manca lideratge i ningú s'agafa seriosament Europa. Els que es mouen més per Europa, avui, ho fan per veure com a través d'Europa es resolen els seus problemes, però no com ells poden ajudar a resoldre els problemes d'Europa.

En tot cas, jo, com que sóc un patriota europeu, a més de patriota català, espero que així serà i que tots, encara que sigui amb un gra de sorra, hi podrem contribuir.

Moltes gràcies per la seva atenció,